unacademy

Lesson No-1. शुचिपर्यावरणम (परि+आवरणम) यण् सन्धि

। अधोलिखितानां प्रश्नानाम उत्तराणि संस्कृत भाषायाम लिखत –

(क) कविः किमर्थं प्रकृतेः शरणम इच्छति ?

उत्तर अत्र जीवितं दुर्वहं जातम, अतः कविः प्रकृतेः शरणं इच्छति ।

(ख) कस्मात् कारणात् महानगरेषु संसरणं कठिनं वर्तते ?

उत्तर मार्गेषु यानानां अनन्ताः पङ्क्तयः सन्ति ।

(ग) अस्माकं पर्यावरणे किं किं दूषितम अस्ति ?

उत्तर अस्माकं पर्यावरणे वायुमण्डलं, जलं, भक्ष्यं धरातलं च दूषितम अस्ति

(घ) कविः कुत्र सञ्चरणं कर्तुं इच्छति ?

उत्तर कविः एकान्ते कान्तारे सञ्चरणं कर्तुं इच्छति ।

(ङ) स्वस्थ जीवनाय कीदृशे वातावरणे भ्रमणीयम ?

उत्तर स्वस्थ जीवनाय प्राकृतिक-शुचिवातावरणे भ्रमणीयम ।

(प) अन्तिमे पद्यांशे कवे: का कामना अस्ति ?

<u>उत्तर</u> भताततरुगुल्मा: प्रस्तरतले पिष्टा: नो भवन्तु। पाषाणी सभ्यता निसर्गे समाविष्टा न स्यात्। मानवाय च जीवनस्य कामना अस्ति जीवनं मरणं न।

प्र. २. सन्धिं / सन्धिविच्छेदं कुरुत -

(क) प्रकृति: + एव = प्रकृतिरेव

(ख) स्यात् + न + एव = स्यान्नैव

(ग) ही + अनन्ता: = ह्यनन्ता

(घ) बहि: + अन्त: + जगति = बहिरन्तर्जगति

(ङ) अस्मात् + नगरात् = अस्मान्नगरात्

(च) सम् + चरणम् = सञ्चरणम्

(छ) धूमम् + मुञ्चति = धूमं मुञ्चति

unacademy

प्र. ३. अधोलिखितानां अव्ययानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत -

मृशम्, यत्र, तत्र, अत्र, अपि, एव, सदा, बहि:

(क) इदानीं वायुमण्डलं ________ प्रदूषितमस्ति।

(ख) ________ जीवनं दुर्वहम् अस्ति।

(ग) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम् ________ लाभदायकं भवति।

(घ) पर्यावरणस्य संरक्षणं ________ प्रकृते: आराधना।

(ङ) समयस्य सदुपयोग: करणीय:।

(च) भूकम्पित समये ________ गमनमेव उचितं भवति।

(छ) ________ हरीतिमा ________ शुचि पर्यावरणम्।

प्र: ४. उदाहरणमनुसृत्य अधोलिखित-पदेषु प्रकृतिप्रत्ययविभागं/संयोगं कुरुत -

(क) प्र + कृ + क्तिन् = प्रकृति:

(ख) नि + सृ + क्त + टाप् = निसृता

(ग) दूष् + क्त = दूषितम्

(घ) कृ + अनीयर् = करणीयम्

(ङ) भक्ष् + यत् = भक्ष्यम्

(च) रम् + अनीयर् + टाप् = रमणीया

(छ) वृ + अनीयर् + टाप् = वरणीया

(ज) पिष् + क्त = पिष्टाः

प्रः-5 अधोलिखितानां पदानां पर्यायपदं लिखत -

(क) सलिलम् - जलम्　　(ख) आम्रम् - रसालम्

(ग) वनम् - अरण्यम्　　(घ) शरीरम् - देहम्

(ङ) कुटिलम् - वक्रम्　　(च) पाषाणः - प्रस्तरम्